

EAPPI – det Ekumeniska Följeslagarprogrammet i Palestina och Israel

– En deskriptiv utvärdering och reflektion

Abstract

During last autumn I have been studying the conflict between Israel and Palestine, both through books and at place in the area. The purpose has been to evaluate and reflect over EAPPI's achievement (Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel) and how it's related to the goals of the organization.

EAPPI is an interesting organization, mainly because it stands as a third part in the conflict.

I have used a qualitative method for interviews and observations. The accompaniers, whom I have interviewed, represent three of seven placements in Israel/Palestine.

The EAPPI programme contains important and valuable goals: for example to decrease violence and to end the occupation. To improve and develop the programme more it would be beneficial if measurable and concrete part goals were put in words. That would also help the programme in its ongoing evaluation and to stabilize continuity. Thus, it is mentioned in my result part that the EAPPI's involvement does make a concrete difference in some areas. Those areas are for example: decreasing the violence against the civilians, increase the possibility for health care and finally by supporting the educational system in areas where people are lacking access to such. Indeed, those are important contributions to the needy civilians.

Keywords: EAPPI, accompanier, qualitative method, Israel/Palestine-conflict, evaluation.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och problemformulering.....	2
1.2	Avgränsningar och definitioner	2
2	Metod och material	4
2.1.1	Intervjuer	4
2.1.2	Observationer.....	6
3	Teori	7
3.1	Att utvärdera program – en måluppfyllelsemodell.....	7
3.1.1	Jerkedals utvärderingsmetod	7
3.1.2	Måluppfyllelsemodellen	8
3.1.3	Reflektioner och implementering	9
4	EAPPI – the Ecumenical Programe in Palestine and Israel	10
4.1	Problem eller behov	10
4.2	Idéer, val av program och beslut om genomförande	13
4.3	Mål.....	13
4.4	Genomförande	14
4.4.1	EAPPI:s arbetsprioriteringar för följeslagare	15
4.4.2	Följeslagarnas arbete i praktiken	16
4.5	Utfall.....	18
4.5.1	Resultat av följeslagarnas arbetsinsatser	18
4.5.2	Stämmer resultaten av följeslagarnas arbetsinsatser överens med EAPPI:s målformuleringar?	19
4.5.3	Beror utfallet i så fall på följeslagarnas arbetsinsatser och/eller finns det andra faktorer inom följeslagarprogrammet som påverkar?	22
5	Referenser	26

1 Inledning

Konflikten mellan Israel och Palestina är en av omvärldens mest uppmärksammade konflikter. Närmast dagligen hör vi om något nytt beträffande konflikten, fredsprocessen eller någon incident i området (Erikson, 2004: 5).

Konflikten grundlades i och med den judiska invandringen i slutet på 1800-talet och invandringen var ett resultat av den sionistiska rörelsens dröm om en egen stat för det judiska folket (Hellström, 1980: 48).

Invandringen har gått i vågor, där konkurrensen om landet stegrat med tiden. Israel/Palestina har bara en yta stor som Småland, varav två tredjedelar består av ökenlandskap, vilket medför en kamp om en liten bebodig landyta (Erikson, 2004: 8).

Sedan staten Israel utropades har konflikten varit ett faktum, och många försök till fred har inletts, dock utan att ha resulterat i någon fredlig lösning (Svensson, 2002: 38ff).

Under många år diskuterades på internationell kristen nivå, KV – Kyrkornas Världsråd, samt på lokal nivå och företrädare för olika kyrkor på plats i Jerusalem om någon konkret insats i konflikten. Och det var utifrån ett försämrat läge för många civila vilka drabbats av konfliktsituationen i Israel/Palestina, som initiativet till en internationell närvaro i området efterfrågades. Kyrkoledarna i Jerusalem adresserade då frågan om konkret hjälp till Kyrkornas Världsråd. Vidare ledde detta till att kristna samfund runt om i västvärlden samlade sina krafter och startade en organisation med målet att få ett slut på ockupationen samt bidra med en internationell närvaro. Resultatet blev det Ekumeniska Följeslagarprogrammet i Palestina och Israel (EAPPI).

Följeslagarprogrammet har skickat ut s.k. följeslagare sedan augusti 2002 bland annat från Sverige. Följeslagare sänds för att arbeta i Israel/Palestina i tre månader, och därefter tillkommer informationsarbete en tid i hemlandet. Det är framför allt i palestinska områden på Västbanken som följeslagarna placeras ut men även i Jerusalem på den israeliska sidan. Följeslagarnas arbetsuppgifter varierar med behov och prioriteringar på respektive placering (utförligare arbetsbeskrivning redogörs vidare i texten) (www.eappi.org, 2005-12-18).

1.1 Syfte och problemformulering

Min uppsats kommer att behandla det Ekumeniska Följeslagarprogrammet i Palestina och Israel (EAPPI) i form av en deskriptiv utvärdering av programmet med en avslutande analys och utvärdering.

Jag kommer dels att ge en beskrivning av programmets initierande till utfall där syftet är att beskriva programmets olika steg fram till vilket resultat programmet idag har nått. Dels kommer jag att genomföra en utvärdering av programmets utfall/resultat där syftet är att utvärdera huruvida följeslagarprogrammets arbetsinsatser bidrar till att uppfylla programmets mål. Jag kommer slutligen att delge mina egna reflektioner och förslag på förbättringar som kan göras inom följeslagarprogrammet.

Jag har valt att utgå från Åke Jerkedals utvärderingsmetod och Evert Vedungs måluppfyllelsemodell som teoretisk bas. Mina frågeställningar utgår från måluppfyllelsemodellens två grundfrågor: ”Stämmer resultaten (utfallet) överens med de beslutade insatsmålen?”, och följdfrågan, ” Beror detta i så fall på insatsen?”. Mina frågeställningar är således:

- Stämmer resultaten av följeslagarnas arbetsinsatser överens med EAPPI:s målformuleringar?
- Beror utfallet i så fall på följeslagarnas arbetsinsatser och/eller finns det andra faktorer inom EAPPI som påverkar?

1.2 Avgränsningar och definitioner

Valet att undersöka en frivilligorganisation i Israel/Palestina är grundat i ett intresse av att undersöka hur en organisation med svensk anknytning fungerar och agerar som tredje part i Israel/Palestinakonflikten samt vilket resultat ett sådant arbete kan utgöra. Som tredje part menar jag en organisation som inte tar ställning för att arbeta specifikt för Israel eller Palestina, utan arbetar som oberoende organisation för båda parter.

Jag valde EAPPI dels eftersom det säger sig vara just en oberoende tredje part och dels anknyter till Sverige i och med SEAPPI, (det Svenska Ekumeniska Följeslagarprogrammet i Palestina och Israel) dvs. den svenska programavdelningen som rekryterar följeslagare från Sverige till Israel/Palestina. Vidare var en primär orsak till valet av EAPPI grundat i att jag kunde nyttja ett befintligt kontaktnät inom landet och programmet, vilket praktiskt taget är en nödvändighet för att ha möjlighet att samla den typen av information i Israel/Palestina, detta på grund av den rådande konfliktsituationen. Ytterligare en aspekt av att inneha ett kontaktnät inom organisationen är att det redan från början medförde ett förtroendekapital i sammanhanget, vilket underlättade bland annat vid intervjuer och observationer.

Jag valde att undersöka tre av sju placeringar där EAPPI sänder ut sina följeslagare, nämligen Betlehem, Jerusalem och Hebron. Anledningen till att jag inte undersökte ytterligare placeringar var på grund av tidsbrist.

För att avgränsa mig i utvärderingen har jag valt att inte utvärdera den ekonomiska aspekten av följeslagarprogrammet. Detta då jag anser att den innehar en perifer roll inom programmet då den största finansieringen av programmet sker av följeslagarnas hemländer eller av följeslagarna själva.

Jag kommer att använda mig av begreppet *nytta* i uppsatsen, vilket kräver en definition på grund av dess bredd av innebörd. Med nytta avser jag de positiva effekter och resultat som följeslagare samt koordinatörer själva kan se av deras arbete (egen definition).

2 Metod och material

Jag har använt mig av dels sekundära källor i form av böcker, artiklar samt hemsidor på Internet. Då det inte finns något material om EAPPI utanför det interna materialet, så har jag varit tvungen att förlita mig på detsamma. Dels har jag använt mig av primära källor i form av intervjuer med följeslagare, lokala koordinater, samt palestinska och israeliska civilpersoner vid observationstillfällen. Jag har använt mig av ett kvalitativt angreppssätt, där jag genom att använda mig av flera olika metoder för materialinsamling genomfört en metodologisk triangulering (Vedung, 1998: 130f).

Skälet till att jag använt mig av denna metod förklaras av att observationer skapar en helhetsbild för den undersökta verkligheten, medan intervjuer är ett verktyg för att främst skapa möjlighet att nå kunskap på ett mer djuplodande sätt. Med andra ord väger den ena metodens fördelar upp den andras nackdelar och vice versa (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 14).

2.1.1 Intervjuer

Valet att använda kvalitativ metod i form av intervjuer rör sig dels om en närhet till intervjuobjekten, där inte minst relationen intervjuperson-forskare spelar roll för att skapa tillit som grund för att genom detta nå information. Användandet av intervjuer kan också skapa en djupare förståelse av den undersökta situationen genom att få ett ”inifrånperspektiv”, där intervjupersonerna delger olika perspektiv utifrån sin syn på de ställda frågorna (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 92).

För att skapa förutsättningar till att frambringa så mycket information som möjligt vid intervjutillfällena, tog jag några viktiga förberedelseelement i akt.

Jag försökte först och främst avdramatisera min egen roll som forskare för att på så sätt skapa en jämställd relation. Detta gjorde jag genom att dels betonade jag att det är den intervjuades åsikter jag vill få fram och dels att söka fungera som förstående lyssnare och därmed vara uppmärksam på situationen för att få ett bra samspel mellan mig själv och den intervjuade. Även miljön är viktig vid ett intervjutillfälle, och i den mån det var möjligt försökte jag att skapa en trivsamt miljö och välja en rofylld, avslappnande och avskild plats för intervjuerna (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 106f). Jag har varit medveten om att jag har kunnat påverka intervjupersonerna på olika sätt, genom exempelvis mina erfarenheter och fördomar, vilket också kan ha påverkat intervjupersonernas svar. De intervjuades egna uppfattningar om hur de tror att de ska bete sig mot mig som forskare kan också ha varit en påverkansfaktor. Jag har sökt mildra dessa omständigheter då jag sökt skapa en ömsesidig tillit mellan mig och intervjupersonerna genom att

innan intervjuens början talat om vad som kommer att ske under intervjun samt klargöra att jag utlovar anonymitet om så önskas.

Andra problem med att nå autentisk information är missförstånd som kan ha uppstått från min eller intervjupersonens sida. Min medvetenhet kring detta problem har gjort att jag upprepat intervjupersonens svar och visat på min uppfattning av svaret när jag varit osäker på svaret ifråga.

Andra frågor att ta hänsyn till är pålitligheten hos intervjupersonen och huruvida den har uppsåt att förvränga informationen som kommer till uttryck för ett visst syfte (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 93f). Iakttagelser som kan ha påverkat intervjupersonernas svar är att jag ibland ställt frågor som varit av känslig karaktär inom organisationen, och svaren kan ha påverkats av individernas eventuella oro för konsekvenserna av deras svar. Jag kunde ana att så var fallet med vissa intervjupersoner då frågor kom som, ”vad har de andra svarat”, och att de efter att ha uttryckt starka värderingar har de ibland försökt släta över svaret med att uttrycka de goda sidorna med programmet, utan att det varit relevant för den ställda frågan. Det finns säkerligen även tillfällen då individernas egna syften har påverkat svaren (Jerkedal, 2001: 47). I mina intervjuer har jag sökt styra intervjupersonen så lite som möjligt genom att primärt inta en lyssnarställning, jag har även sökt få intervjuerna att präglas av en avslappnad samtalskaraktär genom att inte ställa mina frågor i någon strikt följd utan ställa dem vid mest lämpliga tillfälle, detta för att just intervjupersonens egna synpunkter och värderingar ska komma fram utan att påverkas av mina egna (Bell, 1993: 91f).

De intervjupersoner jag använt mig av har representerats av respondentintervju då intervjupersonerna är delaktiga i följeslagarprogrammet, dvs. följeslagare samt lokal koordination inom följeslagarprogrammet (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 104). Användningen av denna intervjugrupping resulterade i ett ”inifrånperspektiv” i undersökningen. Urvalet av intervjupersoner har begränsats på grund av den lokala konfliktsituationen samt på grund av tidsbrist vilket medfört att jag varit tvungen att begränsa mina ambitioner till detta faktum.

Urvalet av intervjupersoner har skett utifrån kriterierna att de ska ha arbetat under en tid inom följeslagarprogrammet dvs. undersökningspersonerna ska inte precis ha börjat arbetat inom programmet. Detta på grund av att de ska ha så stor kännedom om följeslagarprogrammet som möjligt då detta gynnar min informationsinsamling. I undersökningen var tidsfrågan inget problem då både följeslagarna och den lokala koordinationen hade arbetat i minst två månader, vilket medförde att jag inte behövde exkludera någon intervjuperson av det skälet. Jag sökte dessutom att få intervjupersoner med olika arbetsbakgrunder för att få en bredd av perspektiv på följeslagarprogrammet, detta då olika erfarenheter och yrkeskvalifikationer kan medföra olika synsätt på mina intervjufrågor (Repstad, 1988: 10f).

2.1.2 Observationer

Syftet med att observera följeslagarnas arbetsmiljö var att få en helhetsbild av följeslagarprogrammet och dess verksamhet. Jag följde följeslagare under några arbetsdagar i Betlehem, Jerusalem och Hebron, och genom att iaktta, lyssna och fråga sökte jag greppa de handlingar och reaktioner som uppstod i följeslagarnas arbetsmiljö. För att få ut så mycket information från observationerna som möjligt, var en del att skapa en relation med följeslagarna för att skapa en tillit där utrymme för naturligt beteende och ärliga svar var möjliga. Jag sökte åstadkomma detta genom att även lyssna och diskutera kring vardagliga och personliga ting samt att visa ett tydligt intresse för dem både som individer och följeslagare (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 110).

Observationerna som genomfördes bestod dels av *öppen observation* då följeslagarna hade full information om att jag befann mig där för att observera, och dels av *dold observation* då civilbefolkningen oftast inte hade vetskap om varför jag var där, troligtvis uppfattades jag som en relaterad del av gruppen följeslagare (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 111). Att hantera båda rollerna är en färdighet som kräver övning och det tog mig en tid i att komma in i rollen som observatör samt veta hur jag skulle bete mig i förhållande till framför allt civilbefolkningen då situationen var helt ny för mig. Efter lite övning kom jag bättre in i observatörsrollen och kunde då på ett mer avslappnat sätt samla både verbal och icke-verbal information och agera naturligt i mina roller som öppen och dold observatör (Befring, 1994: 66f). En risk som jag var medveten om var att genom att jag kom följeslagarna nära, kunde jag ibland känna att jag hade svårt att kritiskt granska eller ifrågasätta deras uppgifter. I och med att jag var medveten om att detta problem kunde uppstå sökte jag ställa motfrågor kring framlagda uppgifter och på det sättet upprätthålla ett selektivt och kritiskt förhållningssätt (Andersen, 1994: 79). Arbetet med fältanteckningar under mina observationer bedrevs genom att jag skrev ner stickord under själva observationen, vilka hjälpte mig att vid senare tillfällen teckna ner den fullständiga versionen av observationen. Jag bifogade även en diktafon, men oftast blev det obekvämt och onaturligt att använda den under observationerna och dessutom kunde det innebära en risk för mig själv då den israeliska militären emellanåt uppträdde med en viss paranoid tendens och situationen blev oftast väldigt spänd av att enbart söka föra en diskussion kring följeslagarnas arbete eller konfliktsituationen (Holme & Krohn-Solvang, 1997: 116).

3 Teori

3.1 Att utvärdera program – en måluppfyllelsemodell

Att utvärdera en verksamhet handlar om att göra en bedömning genom att på ett analytiskt och systematiskt tillvägagångssätt fastställa värdet av densamma. Vedung uttrycker syftet med utvärdering på följande sätt, ”Utvärdering utgår från att goda avsikter inte är tillräckligt utan att det är resultatet som räknas” (Vedung, 1998: 19f).

En utvärdering utgår alltså från att fastställa värdet av en verksamhet. Värdet i detta fall representeras av uppsatsens syfte där huruvida följeslagarprogrammets arbetsinsatser bidrar till utfallet är det mest centrala. Jag kommer då att använda mig av en kombination av två teoretiska utgångspunkter som analytiskt verktyg i utvärderingen.

Den ena utgångspunkten grundar sig i Åke Jerkedals utvärderingsmetod för program och projekt, och lämpar sig därför väl i detta fall. Metoden representerar en operativ modell med åtta steg eller faser, genom vilken en utvärdering på ett följsamt sätt leder utvärderingen från initierandefasen av ett program till utfallsfasen.

Den andra teoretiska utgångspunkten representerar måluppfyllelsemodellen, vilken presenteras av Evert Vedung. Denna teori bygger på att utvärdera huruvida en organisation bidrar till att uppfylla sina mål. Jerkedal redogör även för en liknande målrelaterad modell, men då den är av mer allmängiltig karaktär och utan precision i den bemärkelse som Vedungs modell så har jag valt att använda mig av densamma. Jag har alltså valt att använda två teoretiska utgångspunkter, varav den ena är en hjälp att strukturera och ge en röd tråd i utvärderingen, medan den andra utgör uppsatsens fokus, det vill säga huruvida följeslagarprogrammet bidrar med sina insatser för att uppfylla sina uppställda målformuleringar.

3.1.1 Jerkedals utvärderingsmetod

Jerkedals utvärderingsmetod är ett bra verktyg att tillämpa till just programutvärdering, mycket på grund av dess allmängiltiga karaktär. Man kan dock invända att på grund av dess allmängiltiga karaktär kan en revidering av metoden behövas beroende på vilket fokus som anläggs i utvärderingen ifråga. Metoden ger dock en god grund i en utvärdering, inte minst genom att den bidrar

till en strukturell tydlighet. Jerkedals utvärderingsmetod representeras av åtta olika steg eller faser:

- - Problem eller behov
 - Idéer
 - Val av program
 - Mål
 - Beslut om genomförande
 - Resurser, kostnad
 - Genomförande
 - Utfall

Ett program initieras ofta med att någon form av problem eller behov uppstår, vilket i sin tur resulterar i att idéer uppkommer. Därefter övergår idéstadiet till val av programtyp samt vilka mål och syften som programmet har. I fasen därefter tas beslut om att genomföra programmet, vilket kräver någon form av resurser och/eller medför kostnader. Slutligen följer genomförandet av programmets mål och syften vilket sedermera resulterar i någon form av utfall (Jerkedal, 2001: 54ff).

För att anpassa Jerkedals utvärderingsmetod till uppsatsens syfte och därmed Vedungs måluppfyllelsemodell, kommer jag att utgå från denna metod med några revideringar. Revideringen av strukturen kommer att utgöras av, dels en sammanslagning av de två stegen, idéer och val av program. Dels då fasen som behandlar resurser och kostnad kommer att utelämnas helt då det inte är denna uppsats syfte att behandla desamma, dessutom anser jag dessa utgöra en relativt liten del av EAPPI då det är främst deltagarländerna som själva sköter den stora delen av finansieringen, dvs. finansieringen av följeslagarna. Vidare kommer utfallssteget att ingå i den avslutande analysen och utvärderingen av resultatet, då det ger en mer följsam struktur åt uppsatsen.

3.1.2 Måluppfyllelsemodellen

Jag kommer således att anknyta Jerkedals metod till den av Vedung presenterade måluppfyllelsemodellen. Denna utvärderingsmodell är avsedd att användas i politik och förvaltning men är likväl tillämpbar på organisationer och programutvärdering. Valet att utgå från Vedungs måluppfyllelsemodell grundar sig i dess mer konkreta karaktär med fokus på utvärdering av arbetsinsatsers resultat i förhållande till de uppställda målen.

Analysen i modellen utgår från två grundfrågor, dessa utgör måluppfyllelsemodellens själva fokus och syfte, det vill säga att fastställa om verksamhetsmålen verkligen har uppnåtts samt om verksamheten har bidragit till att uppfylla verksamhetsmålen. Den första frågan behandlar vad Vedung kallar

”mätning av målöverensstämmelse” där den centrala frågan är: ”Stämmer resultaten (utfallet) överens med de beslutade insatsmålen?”. Analysen avser då att utröna en verksamhets mål för att undersöka huruvida verksamheten har medverkat till att uppfylla dess mål. Detta skall då genomföras genom att utvärderaren först och främst fastställer de uppsatta målen och resultaten för den undersökta verksamheten, för att vidare jämföra dessa med varandra och utröna om en måluppfyllelse har skett.

Den andra grundfrågan rör så kallad effektmätning och ställer följdfrågan; ”Beror detta i så fall på insatsen?”. Effektmätningen avser att undersöka om det finns ett kausalt samband mellan insats och resultat (utfall), det vill säga om verksamheten genom sina arbetsinsatser bidragit till att uppfylla målen (Vedung, 1998: 51f).

3.1.3 Reflektioner och implementering

Kombinationen av dessa två teoretiska verktyg utgör en sammanställning som kommer att implementeras på två olika nivåer, en yttre och en inre nivå, där de båda modellerna parallellt vävs samman.

Jerkedals utvärderingsmetod kommer att utgöras av den strukturella och yttre nivån, det vill säga upplägget av de olika utvärderingsstegen, från problem eller behov till utfall.

Vedungs måluppfyllelsemodell utgör den inre och analytiska nivån. Den inre nivån kommer att integreras i metoden genom att insatsen dvs. följeslagarprogrammets arbetsinsatser fastställs, liksom målen för detsamma, en jämförelse mellan dessa i en utvärdering ges sedan i utfallssteget. Detta är en förutsättning för att man genom måluppfyllelsemodellen ska kunna genomföra en mätning av målöverensstämmelse det vill säga att kunna utvärdera huruvida det finns ett samband mellan insats och uppnått resultat/utfall. De övriga stegen i Jerkedals utvärderingsmetod bidrar således till att utvärderingen följer en röd tråd liksom en struktur av densamma.

4 EAPPI – the Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel

4.1 Problem eller behov

Jag kommer att delge en sammanfattande bakgrund med valda delar och milstolpar inom konfliktens och fredsprocessens historia. Syftet är inte att redogöra för ett fullständigt sammandrag av de historiska eller nutida delarna av konflikten mellan Israel och Palestina, utan att visa på en kortfattad översikt för att öka förståelsen för den komplexa situation utifrån vilken följeslagarprogrammet (EAPPI) uppstod och arbetar inom idag. Jag har således valt att beskriva den sionistiska rörelsen och den judiska invandringen, konsekvenser av andra världskriget, FN:s delningsplan och bildandet av staten Israel samt vidare milstolpar i konflikten och fredsprocesserna fram till konfliktsituationen idag.

Det problem eller behov som var den grundläggande orsaken till att EAPPI initierades var den sedan länge pågående konflikten mellan Israel och Palestina, konflikten och dess verkningar för civilbefolkningen utgör även programmets fokus. Det som uppmärksammades var en förvärrad situation för de civila som drabbades allt hårdare av konfliktens effekter (www.eappi.org, 2005-12-18).

Under 1800-talets nationalistiska strömningar föddes längtan från judiska grupper att skapa en judisk stat, sionismens födelse. Sionisterna såg judarna som ett folk, trots att de var utspridda över hela världen, och det enda som saknades var ett land. Palestina var ett av förslagen på ett eventuellt landområde. På initiativ av juden Theodor Herzl grundades 1897 WZO (World Zionist Organisation). Det sionistiska målet tydliggjordes nu inom denna sionistiska organisation, dvs. ”ett land utan folk till ett folk utan land”, och i slutet av 1800-talet påbörjades inflyttningen av judar till Palestina och grunden till en judisk stat lades. (Cohn-Sherbok & El-Alami, 2003: 7ff).

Fram till 1940 hade nästan 400 000 judar invandrat och fler judiska rörelser hade uppstått med syfte att öka den judiska invandringen trots att endast en minoritet av judarna i omvärlden stöttade sionismen (Erikson, 2004: 14ff)

Under tidigt 1900-tal spred sig en nationalistisk våg över Europa, med konsekvensen att antisemitismen växte sig allt starkare. Det fick dock sin kulmen i och med att nazistpartiet i Tyskland tog över makten. Det rasrena tänkandet med

ett Tyskland utan bland annat judar, framkallade en organiserad judisk invandring till Palestina ledd av sionister. Efter andra världskrigets slut och koncentrationslägrens befrielse, stegrade den judiska invandringen än mer, och den allmänna opinionen i Europa och USA började ge stöd till sionisternas dröm om en egen judisk stat i Palestina. Storbritannien hade mandat tilldelat av FN att ansvara över Palestina. Mandatet återlämnades 1947 pga. ett militärt uppror mot briterna, lett av sionistiska högerkrafter (Erikson, 2004: 19).

Efter det brittiska överlämnandet lade FN fram en delningsplan, vilken accepterades av sionisterna, medan den arabiska sidan gjorde helt avslag. Avslaget från palestinierna fick konsekvensen att FN inte heller kunde verkställa planen. Strax därefter attackerades den judiska sidan av den arabiska Befrielsearmén tillsammans med de arabiska grannländerna. Judarna svarade med att starta planen "Dalet", vilken syftade till att vinna största möjliga etniska och geografiska utrymme för bildandet av en judisk stat (Halkin, 1995: 29f). Dessa aktioner blev början till kriget som pågick mellan 1948-49 (kallat "befrielsen" av judarna och "katastrofen" av palestinierna) (Svensson, 2002: 38ff).

Den palestinska förlusten blev stor och judarna hade nu tagit 77 procent av landytan i sin besittning och den 14 maj 1948 utropade sioniströrelsens frontfigur, David Ben-Gurion staten Israel. Ett stilleståndsavtal slöts därefter 1949 mellan Israel och de arabiska grannländerna (Erikson, 2004: 20f).

Fredsprocesserna har fram till idag avlöst varandra utan resultat och konflikten har varit ett ständigt faktum med många strider som utbrutit sedan bildandet av staten Israel.

Efter att stilleståndsavtalet slutits tog Transjordanien över Västbanken och Östra Jerusalem medan Egypten fick kontrollera Gazaremsan. Efter staten Israels utropande till en demokratisk stat, invandrade judar från omvärlden för att bygga upp ett bättre judiskt samhälle och finansiellt tillskott kom från både regeringar och privata intressenter från hela västvärlden (Erikson, 2004: 27ff).

1956 inleddes Suezkriget när Egyptens president Nasser nationaliserade det anglo-franska Suez-kanalbolaget. Storbritannien och Frankrike såg detta agerande som ett hot mot deras intressen och i oktober 1956 gick Israel, Storbritannien och Frankrike till militärt angrepp mot Egypten. Trycket utifrån blev starkt på Israels angrepp och FN:s säkerhetsråd röstade igenom att ett tillbakadragande av israeliska styrkor måste ske vilket inkluderade ett eldupphör. Israel, Storbritannien och Frankrike föll för trycket och drog tillbaka sina styrkor, dessa ersattes av en FN-styrka, UNEF (United Nations Emergency Force) (Svensson, 2002: 42f).

Fram till sexdagarskriget 1967 var läget i stort sett oförändrat. UNEF bevakade gränsen mellan Israel och Egypten, men efter att det hade pågått mindre beväpnade incidenter vid gränsen mellan Israel och Syrien och läget trappades upp, beordrade Israel och Egypten att FN-styrkorna skulle avlägsnas. Den utlösande faktorn var att Egypten blockerade Aqabaviken (en viktig vattenresurs för Israel), vilket sågs av Israel som en direkt krigshandling, som Israel gick till militärt angrepp mot Egypten. Syrien och Jordanien genomförde då en misslyckad attack mot Israel. Israel kunde nu tillskansa sig hela Sinaihalvön, Gazaremsan, Västbanken samt Golanhöjderna (Saikal, 2003: 91).

Den första palestinska uppresningen eller intifadan inträffade 1987 (intifada betyder uppresning) vilket medförde att PLO, som bildades 1964, nu kom att börja ”räknas” som palestiniernas främste företrädare i fredsprocessen och 1988 erkänner PLO Israel som stat (Svensson, 2002: 62ff).

Fredsförhandlingarna i Norge (Oslo ett och Oslo två) var en inofficiell kanal i fredsförhandlingar mellan representanter för Israels premiärminister Yitzhak Rabin och PLO:s Yasser Arafat. De officiella fredsförhandlingarna fördes parallellt med USA:s president Bill Clinton som medlare. Vid den första förhandlingsrundan 1992-93 (Oslo ett) undertecknades ett principavtal där en plan hade upprättats om att inleda ett palestinskt självstyre. Den andra förhandlingsrundan, Oslo två, inleddes i maj 1996 där parterna i sitt avtal 1995 beslöt att palestinska val skulle införas för att legitimera ett palestinskt styre samt att Västbanken skulle delas in i tre olika zoner där den israeliska militären skulle avlägsnas i den ena zonen. Den palestinska kartbilden bestod nu mestadels av små kolonier omgivna av israeliska bosättningar och väggspärrar mellan kolonierna (Svensson, 2002: 84ff).

År 2000 inleddes ytterligare förhandlingar i Camp David initierat av Clinton, men de blev resultatlösa. Samma år utbryter även den andra intifadan med upptrappat våld från båda sidor. Våldsaktionerna fortsätter med jämna mellanrum och 2002 påbörjar Israel projektet med att bygga en ”säkerhetsmur” för att skydda de israeliska medborgarna (Cohn-Sherbok & El-Alami, 2003: 18).

Idag har fredsprocessen mer eller mindre helt avstannat. Israel med Ariel Sharon som premiärminister uttalade sig i en dokumentär som sändes i SVT den 8 december att Israel inte har någon tanke på att ge palestinierna något självstyre (SVT 1, 2005-12-08). De inskränkningar som görs mot palestiniernas spelrum och handlingsutrymme pekar inte heller i den riktningen. Palestinierna har idag mycket begränsad rörelsefrihet mellan de palestinska delarna, och förutom Jerusalem så har de inte tillstånd att åka över gränsen till Israel och vice versa gäller för israelerna. Vägspärrar är uppsatta utmed de flesta städer och vägar, med militärer som kontrollerar de passerande. Den palestinska ekonomin är mycket svag och arbetslösheten ligger generellt kring 50 procent (Erikson, 2004: 64).

Byggnationen av ”säkerhetsmuren” utgör nu en fysisk avdelare mellan palestinska och israeliska områden. Muren medför inte enbart rent fysiska konsekvenser såsom olaglig markkonfiskering eller ekonomiska förluster för palestinierna, utan utgör även en stark psykisk påfrestning då känslan av att befinna sig i ett fängelse infinner sig (Jonasson, 2005: 7). Rädslan som israelerna visar med detta agerande är verklig, men om det hjälper att stänga in palestinierna på sina områden kvarstår att se. Omvärlden fördömer byggandet av ”säkerhetsmuren”, men murbygget liksom självmordsbombningarna fortsätter och de israeliska bosättningarna på palestinska territorier ökar i antal. Båda sidor blir allt mer isolerade från varandra, och fredsprocessen lyser med sin frånvaro (De Waart, 2005: 468f).

4.2 Idéer, val av program och beslut om genomförande

Med utgångspunkt av den rådande konfliktsituationen hade en diskussion förts bland några kyrkliga ledare i Jerusalem kring att göra någon konkret insats i Israel/Palestina. Dessa gick sedermera samman, och i ett brev till Kyrkornas Världsråd bad de om en internationell närvaro i Israel/Palestina. Kyrkornas Världsråd gick vidare ut med en förfrågan till omvärldens kristna samfund, där man efterfrågade att de från omvärlden skulle sända frivilliga för att kunna bidra med en fredsbevarande internationell närvaro i Israel/Palestina. Syftet var att främja inte bara den kristna befolkningen i Israel/Palestina, utan även den judiska och muslimska. 2001 tillsattes en kommitté från olika kristna kyrkoorganisationer, och resultatet blev en rekommendation att utveckla ett följeslagarprogram. Programmet skulle inkludera en internationell ekumenisk närvaro, vilken skulle grundläggas utifrån CPT (Christian Peacemakers Team), en redan befintlig fredsorganisation som verkar i bland annat Israel/Palestina. Ett möte hölls i Genève i februari 2002, där World Council of Churches International Affairs och Peace and Human Security team möttes för att utforma ett förslag för det ekumeniska följeslagarprogrammet, vilket snarast därefter godkändes av Kyrkornas Världsråd (World Council of Churches, 2004: 2f).

4.3 Mål

Målformuleringar för följeslagarprogrammet (EAPPI) är formulerade av Kyrkornas Världsråd vilka även utgår från FN:s säkerhetsråd, FN:s generalkonsulat samt mänskliga rättigheter. Det är utifrån dessa målformuleringar som de utsända följeslagarna ska arbeta utifrån. De olika deltagarländerna har även utformat egna syften och mål, men de står alla under programmets (EAPPI) formuleringar och ställningstaganden, och det är enbart EAPPI:s uppställda målformuleringar som kommer att behandlas nedan. Mål och syften för EAPPI:s närvaro i Israel/Palestina formuleras som följande:

- - Mildra våldet av ockupationen
 - Stoppa brutalitet, förnedring och våld gentemot civila
 - Upprätta ett starkare globalt informativt nätverk
 - Förordna respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär lag

-
-
-
-

- Influera offentlig opinion och påverka utländsk policy gentemot Mellanöstern för att stoppa ockupationen och skapa en möjlig Palestinsk stat, vid sidan av staten Israel
- Uttrycka solidaritet med palestinska och israeliska fredsaktivister och förstärka lokala palestinska kyrkosamfund
- Vara ett aktivt vittne för fred och erbjuda ett alternativ, ett fredligt verktyg för kampen mot orättvisor (World Council of Churches, 2004: 4).

-

Mål skapas för att styra ett arbete inom en organisation eller ett program dvs. att tydliggöra dess syfte och skapa en röd tråd i arbetet (Vedung, 1998: 52). EAPPI:s målformuleringar är inte kontroversiella i den bemärkelsen att följeslagarna inom EAPPI inte stödjer målen, däremot finns en problematik med dem på grund av dess vida och övergripande karaktär. En problematisering kring målformuleringarna är därför nödvändig. Problemet grundar sig i huruvida följeslagarnas arbete kan stödja sig eller följa en röd tråd utifrån målformuleringarna. Eftersom målen är så övergripande är det ett problem med att på gräsrotsnivå inte kunna konkretisera dem i deras arbete (Intervju med följeslagare 1). Detta skapar i vissa fall både en osäkerhet och frustration i hur följeslagarnas arbete ska utformas vilket medför att ett långsiktigt arbete försvåras. Orsakerna till varför målen är formulerade enbart på ett övergripande plan kan förklaras med att de utgör ett innehåll som i princip de flesta kan sympatisera med, vilket kan gälla såväl programavdelningarna i de olika länderna som finansierare till desamma. Effekten av denna problematik blir dock att följeslagarnas arbete inte alltid blir kontinuerligt. Då följeslagarna endast arbetar tre månader i taget kan det vara svårt att få någon kontinuitet i arbetet på längre sikt då de nya följeslagarna ofta delvis får börja om från början samtidigt som de har möjligheten att byta arbetsfokus då arbetet ofta kan utgå från deras eget intresse i arbetet. ”Det blir lite vad det blir” som en följeslagare uttrycker det (Intervju med lokal koordinator 2).

4.4 Genomförande

Efter att beslutet om genomförande togs av Kyrkornas Världsråd 2002 tog olika kristna kyrkliga organisationer i olika västländer initiativet att sända ut följeslagare till Israel/Palestina samma år. Syftet med följeslagarnas arbete är att bistå med närvaro, tillgänglighet och skydd för de lokala organisationer och samhällen där de är placerade och har kontakt med. De länder som idag sänder följeslagare är Kanada, Danmark, Sverige, Norge, England, Frankrike, Irland, Nya

Zeeland, Schweiz, Tyskland och USA, Sverige ger även stipendier för att sända ut följeslagare från Sydafrika. Följeslagarna rekryteras och utbildas i hemlandet, men i vissa fall sker utbildningen gemensamt för vissa närliggande länder. Utbildningen syftar till att informera de blivande följeslagarna om programmet och att förbereda dem på den kommande arbetssituationen i Israel/Palestina. (<http://www.skr.org>, 2005-12-18). Ytterligare en utbildning ges direkt när följeslagarna kommer till området. Följeslagarna får då bland annat besöka de olika placeringarna samt få mer ingående information om hur deras arbete kommer att vara när de fördelats på de olika placeringarna (Intervju med lokal koordinator 1).

Följeslagarna arbetar i Israel/Palestina i tre månader, men det finns möjlighet att kunna förlänga arbetet till fler perioder. Under dessa tre månader ska följeslagarna, förutom de arbetsuppgifter de har på plats, skriva någon form av lägesrapporter till sina hemländer, där de informerar om arbetet (Intervju med lokal koordinator 3). I Jerusalem finns en lokal koordination där fyra anställda samordnare har som uppgift att ansvara för följeslagarnas arbete och utbildning på plats. Den lokala koordinationen placerar även ut följeslagarna gruppvis (oftast tre följeslagare på vardera placering). Det finns sju olika placeringar stationerade i Israel/Palestina, varav sex är på Västbanken och en i Jerusalem. Den lokala koordinationen liksom de olika ländernas programavdelningar arbetar under Kyrkornas Världsråd som har sitt huvudkontor i Genève (www.eappi.org, 2005-12-18).

4.4.1 EAPPI:s arbetsprioriteringar för följeslagare

Det huvudsakliga arbetet vad gäller följeslagarprogrammets genomförande utgörs av följeslagarna.

Följeslagarnas arbetsuppgifter skiljer sig åt på de olika placeringarna beroende på vilka behov följeslagarna och EAPPI väljer att prioritera och vilken insyn man har över situationen i området på respektive placering. På vissa placeringar som exempelvis i Hebron finns redan upparbetade arbetsrutiner med att bland annat följa palestinska skolbarn till och från skolan. På andra placeringar finns inte några direkta arbetsrutiner och då är det upp till vad följeslagarna önskar prioritera vilket ofta är relaterat till följeslagarnas erfarenheter, professioner och intressen (World Council of Churches, 2004: 4f). EAPPI har formulerat några av följeslagarprogrammets arbetsprioriteringar, det vill säga:

Muren som är ett fokus för följeslagarnas uppgifter och där är några av uppgifterna: att ledsaga jordbrukare vilka blivit avstängda från sina jordbruksmarker på grund av muren samt att observera och visa stöd till de individer som drabbas av muren på olika sätt genom exempelvis olaglig markkonfiskering och/eller i och med den psykiska påfrestning som muren utgör för många civila.

Våld från israeliska bosättare genom att patrullera i områden där det varit utgångsförbud eller våld från bosättare, att bistå att barn kommer säkert till och från skolan.

Solidaritet med lokala kristna samfund, att erbjuda stöd till lokala kyrkor och kyrkorelaterade organisationer, Arbeta med de kristna församlingarna i Jerusalem, besöka kyrkliga skolor och hem, samt följa kyrkliga ledare på lokala resor och möten.

Flyktingläger, finns det många och där gäller det, att vara närvarande i dessa för att ge stöd och visa solidaritet samt att vittna om flyktingarnas situation.

Att bistå palestinierna för att få *tillgång till sjukvård*, genom att följa sjukhuspersonal och ambulanser som ska passera militära chekpointers (dvs. vägkontroller).

Visa solidaritet med israeliska och palestinska fredsorganisationer, gör följeslagarna dels genom att delta i fredliga israeliska/palestinska fredsdemonstrationer och vara engagerade i lobbyverksamhet som syftar till att få ett slut på ockupationen. Dels genom att assistera ekumeniska NGO:s (Non-Governmental Organizations), och israeliska och palestinska fredsorganisationer med fältarbete, informationsarbete, dokumentering och rapportering. Dels genom att föra diskussion och informera om ickevåld bland kvinnogrupper.

Slutligen nämns *Informationsarbete*, och detta äger rum när följeslagarna återvänder till sina hemländer. De ska då delge sina erfarenheter och sina kunskaper om situationen i området till media och kyrkor i respektive hemland för att sprida information om konfliktsituationen (www.eappi.org, 2005-12-18).

4.4.2 Följeslagarnas arbete i praktiken

Utöver EAPPI:s kortfattade version tillkommer många arbetsuppgifter. Vissa uppgifter har initierats av de nuvarande följeslagarna, medan andra uppgifter har funnits som en del av ett kontinuerligt arbete. Situationen på de olika placeringarna skiljer sig från varandra, och därmed även oftast arbetsuppgifterna. På vissa placeringar finns en kontinuitet i arbetet där uppgifterna redan är utformade sedan tidigare, medan det på andra placeringar inte har upprättats några kontinuerliga arbetsuppgifter, och i de fallen är det upp till följeslagarna själva att bestämma hur deras arbete ska utformas, och då i samråd med den lokala koordinationen (Intervju med följeslagare 3 & följeslagare 6). För att förbättra kontinuiteten och prioriteringar inom följeslagarnas arbete har den lokala koordinationen påbörjat ett arbete med att upprätta lokala referensgrupper på vissa placeringar. Arbetet med referensgrupperna förväntas dock dröja på grund av att ett sådant arbete tar lång tid i den rådande konfliktsituationen (Intervju med följeslagare 1).

Vidare exempel på arbetsuppgifter är att följeslagarna på de flesta placeringar tar emot delegationer, av både formell och informell karaktär. Delegationerna kan bestå av en grupp svenska riksdagsledamöter eller av enskilda turister. Följeslagarnas uppgift är att guida och informera delegationerna för att visa på den lokala situationen (Observation 3).

Att bevaka chekpointers är också en vanlig uppgift för följeslagarna. De vittnar och antecknar situationen och söker ofta att ställa frågor och påverka om

något problem uppstår för passerande civila (Observation 2). Men även specifika uppgifter kan förekomma exempelvis i och med följeslagarnas egna intressen. De danska följeslagarna har till exempel tillverkat en kortfilm om ockupationen (Intervju med följeslagare 2). Andra punktsatser tillkommer då oförutsedda händelser uppkommer. Exempel på detta är vid ett tillfälle då följeslagarna i Betlehem bevittnade en misshandel när israelisk militär attackerade en palestinsk man vid en checkpoint. På grund av att följeslagarna kunde lämna sina vittnesuppgifter samt fotografier som de tagit som bevis på misshandeln, vågade den palestinske mannen anmäla händelsen (Intervju med följeslagare 2 & 3).

Ytterligare en uppgift som följeslagarna arbetar med är att hjälpa palestinska bönder vid olivskördar, orsaken grundar sig i att endast ett fåtal av familjens medlemmar kan vara tillåtna att beträda sina olivlundar, eller att israeliska bosättare genom våld och trakasserier tvingar bort de palestinska bönderna från sina olivlundar eller jordbruksmarker. Följeslagarna bidrar då med att bönderna kan beträda sina marker samt att de får hjälp att kunna skörda sina oliver och därmed behålla sin inkomstkälla (Observation 1).

Möjligheten för följeslagare att arbeta och att kunna utgöra ett stöd för civila i konfliktsituationen underlättas delvis av att de är västerländska medborgare, vilket medför en särskild status i Israel/Palestina. Det är exempelvis enbart utländska medborgare som har möjlighet att röra sig fritt mellan israeliska och palestinska ockuperade områden. Varken israeler eller palestinier har den möjligheten. I övrigt är följeslagarna skyldiga att följa de lagar och rättigheter som det israeliska samhället föreskriver. Det som kan tilläggas är att följeslagarna inte ska vara någon form av ”mänskliga sköldar”, och därmed ska de inte gå emellan eller på något sätt bli delaktiga vid eventuella våldsincidenter (Intervju med följeslagare 2 och 6).

De undersökta placeringarna i Betlehem, Jerusalem och Hebron skiljer sig mycket åt både vad gäller konfliktsituationen och arbetsuppgifter.

I Betlehem är arbetsuppgifterna otydliga, och det har därför legat på följeslagarna själva vad de ska prioritera i arbetet. Deras prioriteringar har de dels arbetat fram på egen hand genom att själva knyta nya kontakter där de funnit att deras arbetsinsatser behövs, och dels har de tagit över prioriteringar som de tidigare följeslagarna arbetat med. Deras primära arbetsprioriteringar är att besöka flyktinglägret Ayda, ha kontakt med kringliggande palestinska byar samt samarbeta med lokala kyrkosamfund. I Ayda bedriver följeslagarna bland annat engelsk undervisning i ett ungdomscenter. De tar även med delegationer till flyktinglägret för att visa och informera om situationen där (Intervju med följeslagare 3). De palestinska byarna är sex stycken till antalet, och ligger strax utanför Betlehem. Följeslagarna försöker bygga upp kontakter i byarna för att kunna finnas till hands som stöd ifall något skulle inträffa. Många familjer i byarna har fått rivningsbeslut av den israeliska staten på sina hus, och är därför ständigt hotade att bli av med sina bostäder (Intervju med följeslagare 2). Samarbetet med lokala kyrkosamfund har i Betlehem visat sig vara problematiskt. Just detta arbete förväntas utgå från Jerusalem och Betlehem i första hand på grund av att det är där den största kyrkliga aktiviteten finns. I Betlehem har dock arbetet hindrats mycket av att det uppstått samarbetssvårigheter mellan

följeslagare och de kyrkliga samfundet. Anledningen sägs från följeslagare vara att det finns stora konflikter mellan samfundet emellan och en även stark hierarkisk struktur inom de kyrkliga samfundet, vilken krockar med den mer liberala kyrkliga kulturen som följeslagarna annars är vana vid i sina hemländer (Intervju med följeslagare 1 & observation 1).

Placeringen i Jerusalem är den enda placeringen som är förlagd på den israeliska sidan. Följeslagarna har därför den största kontakten med israeliska organisationer och kyrkosamfund. Arbetet med dessa består exempelvis av att besöka olika kyrkosamfund samt att delta i demonstrationer för fred vilka initierats av israeliska fredsorganisationer. Andra arbetsuppgifter som följeslagarna prioriterar i Jerusalem är att bevaka checkpoint och byggnationen av säkerhetsmuren, båda vid utkanten av staden. Arbetet består av att rapportera om läget och vid checkpointerna angående huruvida den israeliska militären släpper igenom civila eller inte (Intervju med följeslagare 4 & observation 2).

I Hebron har följeslagarna mer strukturerade arbetsrutiner och ockupationen är kanske tydligare i Hebron än någon annan stans på Västbanken. Staden är delad i två delar, där den ena delen enbart är befolkad av palestinier, Hebron 1, och den andra delen som är befolkad av både palestinier och israeliska bosättare, Hebron 2. Hebron 2 är ett strängt bevakat område, där israelisk militär finns närvarande för att ansvara för den israeliska befolkningens säkerhet (Observation 3). Klimatet i Hebron sägs vara det hårdaste och mest påfrestande av alla placeringar, dels eftersom följeslagarna utsätts för både fysiska och psykiska påfrestningar.

Följeslagarnas arbete utgörs främst av uppgiften att följa palestinska skolbarn till och från Cordovaskolan i Hebron 2. Behovet av att skolbarnen ledsagas till och från skolan kommer av att de palestinska skolbarnen attackeras på vägen av israeliska ungdomar och barn vilka bland annat kastar stenar och ägg på dem. Följeslagarna närvarar även vid skolan under skolgången då barnen tidigare trakasserats även på skolgården. Följeslagarna tar också emot och guidar delegationer när utrymme finns (Intervju med följeslagare 5 & 6).

4.5 Utfall

4.5.1 Resultat av följeslagarnas arbetsinsatser

Resultatet av EAPPI:s insatser står att finna i följeslagarnas arbete då dessa är programmets främsta redskap för att nå de uppställda målformuleringarna.

De resultat som kan ses till följd av följeslagarnas arbete kan delas in i två olika delar, där den ena delen utgör de kortsiktiga arbetsinsatserna och resultaten medan den andra delen de långsiktiga.

De kortsiktiga arbetsinsatserna utgörs främst av punktinsatser för civila, där exempel på resultat är att enskilda civila samt ambulanstransporter kommer genom checkpoint utan större problem. Att palestinska bönder kan få hjälp vid

olivskördar, eller att palestinska skolbarn tryggt kan gå till skolan. Dessa resultat är av mer konkret karaktär då följeslagare utgör en direkt hjälp. Denna typ av arbetsinsatser riktas dock enbart till enskilda civila eller enstaka civila grupper under en kortade tidsperiod.

De långsiktiga arbetsinsatserna sträcker sig över en längre tidsperiod där resultaten utgörs av både abstrakta och konkreta delar. Den mer abstrakta karaktären på det långsiktiga arbetet medför en svårighet vid utvärderingen då det blir svårare att fastställa resultaten av arbetsinsatserna.

De långsiktiga arbetsinsatserna handlar bland annat om att fortsätta bygga kontaktnät för att följeslagarna ska kunna ha en överblick över den aktuella situationen och därmed arbeta där det största behovet finns och att få en kontinuitet i arbetet. Att närvara på de olika placeringarna innebär på sikt att trakasserier och våld minskar samt att människor kan fortsätta livnära sig på sitt jordbruk på sikt. På lång sikt utgör även följeslagarnas närvaro positiva effekter och resultat. Man kan här tala om effekter av följeslagarnas närvaro, vilket inger en trygghet för de civila och att de får möjlighet att uttrycka sin frustration över situationen och känna att de inte står ensamma. Att ge människorna möjligheter att berätta sina berättelser och att dessa förs vidare genom följeslagarna kan också ses som en effekt av följeslagarnas närvaro. Resultaten av de långsiktiga arbetsinsatserna begränsas dock, även här, oftast till enskilda individer eller vissa enstaka grupper (Intervju med följeslagare 5). Informationsarbetet som följeslagarna bedriver när de återvänder till sina hemländer hör också till det långsiktiga arbetet vilket syftar till att informera om ockupationen och konfliktsituationen i Israel/Palestina samt att söka skapa en opinion för att omvärlden ska agera för att få ett slut på ockupationen (Intervju med lokal koordinator 3).

4.5.2 Stämmer resultaten av följeslagarnas arbetsinsatser överens med EAPPI:s målformuleringar?

Problematiken med målformuleringarnas vida karaktär uppstår delvis även vid utvärderingen av desamma på grund av att de liksom i följeslagarnas arbete är svåra att konkretisera.

Jag kommer genom att systematiskt gå igenom de olika målformuleringarna föra en diskussion, samt dra slutsatser kring huruvida följeslagarprogrammet har genom följeslagarnas arbetsinsatser bidragit till att uppfylla de uppsatta målen.

Vad gäller målet att mildra våldet av ockupationen uppfyller följeslagarprogrammet delvis det uppställda målet. För det första kommer frågan upp om var och för vilka följeslagarprogrammet vill mildra våldet av ockupationen. Den andra frågan som framkommer är vad begreppet mildra innebär i målformuleringen. Jag utgår från att följeslagarprogrammets mål i detta fall är följeslagarna ska agera för att minska våldet så mycket som står möjligt i respektive situation för alla de civila som drabbas av våld i Israel/Palestina. Med den utgångspunkten vill jag hänvisa till både det kortsiktiga liksom det långsiktiga arbetet som följeslagarna bedriver. De kortsiktiga insatserna vilka utgörs

mestadels av enskilda punktinsatser mildrar våldet för de civila som hjälps vid det eller de aktuella tillfällena, och där kan man tydligt se ett resultat eftersom de utgör direkta och konkreta resultat. Även i det långsiktiga arbetet kan man utrona ett resultat som kan visa på ett minskat våld. Exempel på detta är i områden där följeslagare genom sin konstanta närvaro bidrar till att palestinska bönder inte blir trakasserade eller drivs iväg av israeliska bosättare. Följeslagarprogrammet uppfyller alltså detta mål delvis som jag nämnde inledningsvis, vilket beror på att insatserna endast ger resultat för enskilda civila grupper eller enskilda civila individer, och målet så som jag tolkar det gäller att minska våldet för alla civila som drabbas av våldet vilket följeslagarna inte gör.

Målet att stoppa brutalitet, förnedring och våld gentemot civila är starkt förknippat med den föregående målformuleringen. Skillnaden här gäller begreppet mildra som förekommer i den tidigare målformuleringen, till skillnad från denna formulering då begreppet stoppa används, samt att begreppen brutalitet och förnedring tillkommer. Det som kan tilläggas vad gäller denna målformulering är att följeslagarna inte har någon rätt att gå emellan eftersom det kan utgöra dels en risk för dem själva och dels är följeslagarna inte ämnade att arbeta som ”mänskliga sköldar”. Det som följeslagarna kan bidra med i detta fall är att de kan kontakta israelisk polis och/eller militär för att stoppa brutalitet, våld och förnedring. Förutom det har följeslagarna inga andra verktyg än sin internationella status som utländsk medborgare eller att skapa konsensus genom sin talförmåga att använda sig av för att uppfylla denna målformulering. Därmed drar jag slutsatsen att måluppfyllelsen i detta fall vid enstaka tillfällen infrias med hjälp av militär och/eller polis, eller att konsensus ersätter brutalitet, våld eller förnedring men sammantaget utgör de enbart enstaka fall och därmed kan programmets insatser inte sägas utgöras av en måluppfyllelse i detta fall.

Målet att upprätta ett starkare globalt informativt nätverk är ett långsiktigt arbete som syftar till att följeslagarprogrammet ska sprida information om dess verksamhet och konfliktsituationen i Israel/Palestina. Varför följeslagarprogrammet vill skapa ett sådant nätverk har förmodligen många orsaker där den centrala orsaken är att skapa en opinion mot ockupationen. Denna målformulering är delvis uppfylld genom att följeslagarprogrammet redan rekryterar följeslagare från tretton länder och har programavdelningar i tolv av dessa. Däremot utgörs majoriteten av dessa länder av västländer, och intresset för att knyta kontakter även i övriga delar av världen är troligtvis en förhoppning. Målet är därför delvis redan uppfyllt, men globalt eller världsomfattande är nätverket ännu inte.

Målet att förordna respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär lag är ständigt närvarande i följeslagarnas arbete. Att utvärdera huruvida följeslagarna förordar respekt inför ovanstående föreskrifter är en svårbedömd fråga då målet är av en abstrakt karaktär och därmed svår att värdera. Det som står klart är att följeslagarnas arbetsinsatser utgörs i detta fall av att förordna respekt för mänskliga rättigheter och humanitär rätt i skrift och tal, direkt eller indirekt genom informationsarbetet, såväl genom att föra dialog i bland annat kvinnogrupper kring dessa frågor och respekten inför desamma. Med den

information jag innehar anser jag att följeslagarprogrammet uppfyller denna målformulering genom följeslagarnas arbetsinsatser.

Målet att influera offentlig opinion och påverka utländsk policy gentemot Mellanöstern för att stoppa ockupationen och skapa en möjlig Palestinsk stat, vid sidan av staten Israel, är förmodligen det mest övergripande och långsiktiga av alla de presenterade målformuleringarna. Formuleringen kan sägas vara ett mål med flera följd effekter vilka även dem är mål. Den första delen i målformuleringen utgörs av målet att influera offentlig opinion och påverka utländsk Mellanösternpolicy för att detta i sin tur ska ge effekten att ockupationen ska upphöra vilket ska i sin tur ge möjlighet till att en palestinsk stat vid israels sida ska upprättas. Denna målformulering kan sammantaget givet sägas inte vara uppfylld, troligtvis används den för att den ska agera som profilering av programmet och visa vad programmet strävar efter. Möjligheten finns givetvis att följeslagarprogrammet genom påverkansfaktorer vad gäller att influera offentlig opinion samt utländsk policy gentemot Mellanöstern, skulle kunna vara en del till en utlösande faktor som i framtiden kan avsluta den israeliska ockupationen av Palestina samt att Palestina genom det bildar en egen stat. Men sannolikheten för att följeslagarprogrammet självt skall vara orsaken till ett sådant förlopp är inte troligt, och det anser troligtvis inte de aktiva inom programmet heller. Men arbetet med att influera och påverka utländsk policy pågår, men vilken betydelse eller utbredning den har nått är svår att avgöra.

Ytterligare ett mål som följeslagarprogrammet har formulerat är att uttrycka solidaritet med palestinska och israeliska fredsaktivister och förstärka lokala palestinska kyrkosamfund. Denna målformulering består av två mål, där det första är att uttrycka solidaritet med palestinska och israeliska fredsaktivister, det andra består av att förstärka lokala palestinska kyrkosamfund. Det första målet är här liksom i ovan behandlade målformuleringar abstrakt då solidaritet är ett mångtydigt begrepp och svårt att konkretisera och därmed att bedöma. De resultat som kan utrönas inom detta mål är exempelvis att följeslagare deltar i demonstrationer för fred som anordnas av israeliska eller palestinska fredsorganisationer samt att de upprätthåller en kontakt med desamma. Måluppfyllelsen är i detta fall svår att bedöma, det som kan sägas är att följeslagarna arbetar med denna fråga men i vilken utsträckning samt vilka egentliga resultat som kan visas står oklart. Arbetet med att förstärka lokala palestinska kyrkosamfund har visat sig vara en svårighet då samarbetssvårigheter ibland uppstår mellan följeslagarna och kyrkosamfunden. Troligtvis uppstår detta problem på grund av att den palestinska kyrkokulturen ter sig väldigt annorlunda jämfört med den västorienterade. Detta har fått följeslagarna att delvis avstå från detta mål och därmed kan målet inte sägas vara uppfyllt av arbetsinsatserna.

Den sista målformuleringen medför att, vara ett aktivt vittne för fred och erbjuda ett alternativ, ett fredligt verktyg för kampen mot orättvisor. Att vara ett aktivt vittne för fred innebär troligtvis att följeslagarna genom att rapportera om deras erfarenheter i Israel/Palestina uppfyller detta mål, där resultatet syns mestadels i deras hemländer när de informerar om konflikten. Vad gäller att erbjuda ett alternativ, ett fredligt verktyg för kampen mot orättvisor är svår att besvara beroende på att det inte finns någon definition på vilken typ av verktyg

man menar. Troligtvis antyder begreppet verktyg att följeslagarna ska arbeta med att ge alternativ till eventuella våldsaktioner. Ett exempel på detta är följeslagarna i Betlehem som aktivt arbetar på ett ungdomscenter i flyktinglägret Ayda, detta för att ungdomar ska ha ett alternativ till att kasta sten mot israelisk militär. Resultatet är svårt att utvärdera men till viss del kan målet sägas vara uppfyllt. Målet är dock inte statistiskt, vilket medför att en sådan måluppfyllelse aldrig blir uppfylld.

Ovanstående analys och utvärdering av huruvida följeslagarprogrammets insatser bidrar till en måluppfyllelse utgår från följeslagarnas arbetsinsatser. Att mäta huruvida resultaten stämmer överens med de uppställda målen inom följeslagarprogrammet innebär vissa problem. Problemen grundar sig i programmets målformuleringar dels på grund av dess övergripande karaktär och dels på grund av att målformuleringarna inte är tillräckligt definierade. Flertalet målformuleringar består av mångtydiga begrepp som exempelvis begreppet solidaritet, vilket medför att det då är svårt att mäta målöverensstämmelse. Jag har därför i min utvärdering utvecklat definitionerna för att kunna konkretisera målformuleringarna och på det sättet kunna genomföra utvärderingen av målöverensstämmelse.

För att knyta samman ovanstående analys och utvärdering av huruvida följeslagarprogrammets insatser bidrar till en måluppfyllelse kan följeslagarprogrammets resultat inte sägas överensstämma med målformuleringarna, men har i de flesta fall bidragit till att uppnå vissa delar av måluppfyllelsen. En övervägande orsak till att någon måluppfyllelse inte är att tala om beror på att målen är så ambitiösa att, om en total måluppfyllelse hade varit fallet så, hade följeslagarprogrammet inte funnits kvar. Programmet kan sägas arbeta mot sin egen existens, därför kan också slutsatsen dras att de flesta målen syftar till att belägga följeslagarprogrammets slutmål. Detta visas exempelvis genom ett av programmets mål är att ockupationen ska upphöra och att en palestinsk stat ska bildas. Hade programmet syftat till att sträcka sig utöver detta mål så hade det funnits mål som behandlat ett arbete efter att ett sådant mål uppfyllts.

4.5.3 Beror utfallet i så fall på följeslagarnas arbetsinsatser och/eller finns det andra faktorer inom följeslagarprogrammet som påverkar?

Utfallet kan mestadels härledas till följeslagarnas arbetsinsatser, då följeslagarna utgör programmets främsta verktyg till att nå resultat. Men för att följeslagarna ska kunna uppfylla målen med sina arbetsinsatser krävs att de i sin tur innehar de verktyg som krävs för uppgiften ifråga. Liksom ovan dragna slutsatser är vissa av målformuleringarna utformade för att representera följeslagarprogrammets slutmål, och huruvida följeslagarna besitter möjlighet att uppnå dessa mål står tveksamt om inte omöjligt. Utfallet kontra målformuleringarna skall därför inte tolkas som att följeslagarnas arbetsinsatser inte bidrar till att utgöra någon nytta. Däremot för vem eller vilka samt gentemot vad kan i många fall vara diffust. En diskussion kan föras kring vilka möjligheter följeslagarna har att arbeta gentemot

konkreta resultat. Ett verktyg som följeslagarprogrammet skulle kunna ge följeslagarna är en utformning av strukturen av följeslagarnas arbete. Programmet skulle troligtvis gagnas av att det skapas ett tydligt och konkret fokus för följeslagarna att arbeta utifrån, just för att kunna rikta resurserna mot tydliga gemensamma mål. Målen borde vara utformade olika för varje placering ifråga, där det centrala är att följeslagarnas uppgifter är konkreta och tydliga för att få en bättre kontinuitet i arbetet som kan ge goda resultat så att det inte "blir lite vad det blir", som en följeslagare uppfattade sin arbetssituation.

Ett steg i att utforma en tydlighet inom programmet kan vara att införa delmål. Genom att utforma delmål ges även en bättre möjlighet för programmet att utvärdera sina egna resultat, vilket är viktigt för att hela tiden kunna förbättra arbetet inom följeslagarprogrammet. Kontinuiteten av följeslagarnas arbete skulle även kunna förbättras genom detta, då de nya följeslagarna vet var de ska fortsätta det föregående arbetet. Som situationen ser ut nu på vissa placeringar kan arbetet anta nya former då prioriteringarna kan ändras med följeslagarnas intressen. Ett alternativ är att utveckla de av EAPPI utformade arbetsformuleringarna. Om dessa definieras på ett tydligare sätt och utvecklas till att redogöra för varje placeringens arbetsuppgifter kan dessa utgöra delmål som kan utgöra en röd tråd i följeslagarnas arbete.

Prioriteringar är ytterligare en fråga som borde behandlas vad gäller information kring situationen på de olika placeringarna. Alla placeringar innefattas av olika verkligheter, där en överblick inte alltid finns. För att de "rätta" prioriteringarna skall kunna göras krävs att följeslagarna innehar information om situationen, vilket leder frågan vidare till ytterligare ett verktyg. Följeslagarprogrammet borde således utöka ett kontaktnät som följeslagarna kan ta del av vilket ger en övergripande insikt och överblick över situationen för att kunna göra prioriteringar utifrån den informationen. Att följeslagarna kan inneha en sådan typ av information medverkar också till att arbetet kan få ett tydligare fokus, vilket även kan minska den frustration som uppstår i och med arbetets avsaknad av detsamma. Ett sådant arbete har inletts i och med att den lokala koordinationen söker upprätta lokala referensgrupper, vilket är positivt, dock antas arbetet dröja innan referensgrupperna är upprättade för att användas, dessutom har inte initiativet tagits på alla placeringar.

Ytterligare en aspekt av programmet som motverkar en del av dess mål, dvs. målet om att sprida information om dess insatser och konfliktsituationen. Problematiken ligger i att programmet är relativt exkluderande på vissa plan gentemot yttre intressenter. Min uppfattning är att det krävs en given input, genom exempelvis kontakter eller profession, för att kunna nå ytterligare information om programmets verksamhet som ligger utanför den offentliga information som ges på hemsidor, i foldrar och liknande. Detta anser jag vara en stor nackdel för programmet vad gäller att deras arbete ska lyckas nå ut och därmed karaktäriseras av öppenhet.

Avslutningsvis kan följeslagarprogrammet sägas utgöra en mycket viktig del till enskilda civila och enstaka civila grupper, där de gör en enorm skillnad i det vardagliga livet. Följeslagarnas arbete kretsar främst kring den palestinska

befolkningen, orsaken till detta är att det är de som drabbas hårdast och mer konkret av konflikten och därför har det största behovet av närvaro och hjälp.

EAPPI skulle dock kunna genomföra flertalet förändringar (se ovan beskrivna) för att utvecklas i sitt arbete och därmed kunna utträtta mer och arbeta på ett mer effektivt sätt gentemot de som har störst behov av följeslagare. Att få studera följeslagare och programmets arbete på nära håll har gett en bättre insikt i vad programmet utträttar och den situation vilken de arbetar inom. Även om mycket kritik kan riktas gentemot följeslagarprogrammets struktur eller brist på densamma, så har jag uppfattningen att det finns ett starkt behov av dess existens och insatser i konflikten för många civila.

Under uppsatsarbetet har det uppkommit flera intressanta aspekter och idéer kring följeslagarprogrammet som skulle kunna utgöra fokus för vidare forskning. Den mest intressanta av dem anser jag vara att undersöka följeslagarprogrammet ur ett neutralitetsperspektiv där man kritiskt granskar huruvida oberoende programmet egentligen är i sitt arbete.

Jag har valt att avsluta denna uppsats med två citat hämtade från intervjuer med två följeslagare. I det första citatet uttrycks följeslagarens vilja att kunna hjälpa civila i konflikten, men också sin frustration över maktlösheten i sin arbetssituation. Jag tycker att citatet är ett bra exempel på att ge en bild av de påfrestningar som kan följa med att arbeta som följeslagare. Båda citatet är tagna från svaret på frågan om vilken nytta eller vilka resultat som följeslagarna kan utgöra/utträtta. Det andra citatet är också talande för en enorm vilja att kunna hjälpa men också en uppfattning av att arbetet gör skillnad och ger resultat. Dessa två citat syftar till att knyta samman en del av programmets både brister och förtjänster.

”Det är väldigt frustrerande att jag inte kan göra mer! Och att jag kanske kan skriva en rapport om den palestinska mannen som blev misshandlad av israeliska soldater, för jag såg det, men vad händer med alla andra män som blir slagna varje dag, och blir terroriserade och stoppade vid checkpoint. Jag kan inte vara där hela tiden, och jag kanske hjälper några få människor varje dag, men jag känner inte att det är tillräckligt när det är så många som inte får hjälp, och det är väldigt frustrerande.”

[...] ”men på samma gång så är det tufft att vara här, det är tufft att se de här sakerna varje dag, och ja, jag kan bara känna mig själv att jag börjar bli trött och jag börjar bli frustrerad för att min hjälp inte räcker till, och för att jag inte kan göra det jag vill göra. Jag visste att jag inte kunde lösa konflikten eller så, men jag vet inte om jag förväntade mig att jag kunde göra mer, eller vad jag förväntade mig men, jag tycker bara att det inte är bra nog, det är inte tillräckligt, det är inte tillräckligt! Och det är så enkelt för mig för jag kan bara åka, men läget kommer fortsätta att försämrans här nere troligtvis.” (Intervju med följeslagare 2).

[...] att man möter människor, mycket är ju att man vill ge människor hopp om att, ni är inte ensamma, vi ser er. Vi kan inte få slut på ockupationen bara för att jag är här i tre månader, men däremot så kan jag ge dem att, jag ser och förstår er och jag försöker förstå, och jag lyssnar på er, och det ger ju resultat varje gång man träffar någon som berättar något till mig. Och också när man går på stan så vill de bjuda hem oss på kaffe, även folk som inte känner en, kanske inte personligen, men de känner igen våra västar, och dem tycker att det är bra att vi är här. Och det är ju ett jättebra resultat, även om det inte syns i någon statistik, men man kan ge människor något, det tror jag.” (Intervju med följeslagare 6).

5 Referenser

Böcker:

- Andersen, Heine (red.), 1994. *Vetenskapsteori och metodlära. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Befring, Edvard, 1994. *Forskningsmetodik och statistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bell, Judith, 1993. *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjereld, Ulf, 1989. *Svensk Mellan östern Politik*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Cohn-Sherbok, Dan – El-Alami, Dawoud, 2003. *The palestine-israeli conflict*. Third edition. Oxford: Oneworld Publications.
- Erikson, Marie-Louise (red.), 2004. *Ett land, två folk. Ett studiematerial om konflikten mellan Israel och Palestina*. Älvsjö: Sensus studieförbund och Studieförbundet Bilda.
- Jerkedal, Åke, andra upplagan, 2001. *Utvärdering, steg för steg. Om projekt- och programbedömning*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.
- Hellström, Lars Gösta (red.), 1980. *Palestina. En bakgrund till Mellanösternkonflikten*. Stockholm: Ordfront.
- Holme, Idar Magne – Krohn-Solvang, Bernt, 1997. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Repstad, Pål, 1988. *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Saikal, Amin, 2003. *Islam and the West. Conflict or cooperation?* New York: Palgrave Macmillan.
- Svensson, Evert, 2002. *Vägen till Palestina. Två folk och ett stycke jord*. Andra upplagan. Furulund (Ungern): Alhambra AB.
- Vedung, Evert, andra upplagan, 1998. *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar:

De Waart, Paul J. I. M., 2005. "International Court of Justice Firmly Walled in the Law of Power in the Israeli-Palestinian Peace Process". *Leiden journal of International Law*, vol 18, nr 3, s. 467-487. Storbritannien: Cambridge University press.

http://80-journals.cambridge.org.ludwig.lub.lu.se/download.php?file=%2FLJL%2FLJL18_03%2FS0922156505002839a.pdf&code=3abf28c0496f04efd990e75cf703ee45 den 29 december 2005.

Halkin, Hillel, 1999. "Was Zionism Unjust?". Vol. 108, nr. 4, s. 29-36. *Magazine: Commentary*. USA: American Jewish Committee.
http://80-elin.lub.lu.se.ludwig.lub.lu.se/cgi-bin/linker/ebsco_local?2433801 den 29 december 2005.

Jonasson, Anna, 2005. "Vår enda tillflykt är bönen". *Tidningen Mission*. Vol.3 nr.38. Svenska Kyrkans Mission.

World Council of Churches, 2004. *The Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI). Two Years of Nonviolence Witness and Active Presence for Peace*. Jerusalem: AGL FM Production.

Dokumentär:

SVT 1, 2005-12-08. "Den gäckande freden". Del två. Dokument utifrån.

Internet:

www.skr.org:
<http://www.skr.org/verksamhet/foljeslagarprogrammet/historik.4.a93995105f257d846800010789.html> den 18 december 2005

www.eappi.org den 20 oktober 2005.

Intervjuer och observationer:

Intervju med följeslagare, "följeslagare 1". Betlehem, 2005-11-28.

Intervju med följeslagare, "följeslagare 2". Betlehem, 2005-11-28.

Intervju med följeslagare, "följeslagare 3". Betlehem, 2005-11-28.

Intervju med följeslagare, "följeslagare 4". Jerusalem, 2005-12-01.

Intervju med följeslagare, ”följeslagare 5”. Hebron, 2005-12-05.

Intervju med följeslagare, ”följeslagare 6”. Hebron, 2005-12-05.

Intervju med lokal koordinator, ”Lokal koordinator 1”. Jerusalem, 2005-11-29.

Intervju med lokal koordinator, ”Lokal koordinator 2”. Jerusalem. 2005-11-29.

Intervju med lokal koordinator, ”Lokal koordinator 3”. Jerusalem, 2005-12-02.

Observation i Betlehem, 2005-11-27.

Observation i Jerusalem, 2005-11-30.

Observation i Hebron, 2005-12-05.